

A hungarológia hírei

Tudományos ülések, konferenciák

Kosztolányi Dezső prózájának poétikai elemzése *Tudományos ülészek az MTA Irodalomtudományi Intézetében*

Az újvidéki Hungarológiai Intézet és az MTA Irodalomtudományi Intézete XX. századi magyar irodalmi fősztályának szokásos évi találkozói sorában 1985-ben a Kosztolányi-évfordulóhoz kapcsolódó egynapos tudományos ülésre került sor 1985. december 5-én Budapesten. Minden résztvevő Kosztolányi elbeszélő műveinek szerkesztésével, felépítésével, motívumaival foglalkozott; kiemelt szerephez jutottak a regények, s csak két előadás taglalta Kosztolányi novellisztikáját.

Összesen tíz előadás hangzott el. Az ülészek munkáját a következőkben csak igen röviden ismertetjük; részint azért, mert az előadások a közeljövőben napvilágot látnak a *Literatúra* hasábjain; részint pedig azért, mert több szerző jelezte, hogy szándékában áll átdolgozni írását.

A szervezők elgondolása az volt, hogy az előadásokat a tárgyalt Kosztolányi-művek időrendjében helyezik el. Így elsőként Kálmán C. György kapott szót („*A rossz orvos*” elbeszélő szerkezete); az előadás felvetette a Kosztolányi-mű műfajának és példázatos voltának kérdését, majd az időszervezetre koncentrálna próbálta meg értelmezni a művet. Juhász Erzsébet (előadásának eredeti címétől – *Tér és idő a „Néró”-ban* – eltérve) a regényszerkezet egy különös eleméről szólt: a mű koherenciájáról, folytonosságáról, különös tekintettel a jellemek egyöntetűségére. Vitát váltott ki az a megállapítása, hogy Seneca alakjában a folytonosság megtörik; a szereplő viselkedésformái nem mindig harmonizálathatók egymással. Szegedy-Maszák Mihály előadása következett ezután (*Idő és nézőpont a „Pacsirta”-ban*). A szerző a Pacsirta igen alapos szerkezeti elemzését nyújtotta, az időszervezet, az elbeszélő hang és a motívikus összefüggések szempontjából. Részletekben rendkívül gazdag értelmezése kiterjedt a regény világképének olyan vonásaira is, amelyek alátámasztják, illetve amelyek cáfolják a mű „katolikus” illetve „egzisztencialista” besorolását. Az ülészek első része két Arany-sárkány-elemzéssel végződött: Utasi Csaba (*A bizonyosságtól a viszonylagosságig* címmel) a mű motívikus összefüggéseit, a szereplők cselekvéseinek mozgatóit vette szemügyre, míg Rónay László szép esszéje (*Nézőpont és szerkezet az „Arany-sárkányban”*) – reflektálva is Utasi gondolataira – inkább a mű világtépi és motívikus szerkezetének összefüggéseire mutatott rá.

Az ülészek második részében először két Édes Anna-elemzés hangzott el. Bori Imre – saját bevallása szerint – nem az egész mű átfogó értelmezésére vállalkozott, mindössze néhány „mikrofilológiai adalékkal”, pontosabban apró motívumok feltárással kívánt hozzájárulni az elemzéshez (*A nézőpont kérdése az „Édes Anna”-ban*).

Ezek között volt a színház, a színpad, mint az egész művön végigvonuló metafora. Itt kapcsolódott Bori előadásához Gerold László (*Konfliktushelyzetek az „Édes Anna”-ban*), aki a regénynek az újvidéken Harag György által színpadra vitt adaptációját és a regény szövegét vetette össze; különös megközelítése természetesen érdekes műfaji problémákat vet föl. Thomka Beáta a korai Kosztolányi-novellák poétikai sajátosságaival foglalkozott (*Kosztolányi korai novellái*), s az utána előadó Angyalosi Gergelyvel szemben számos előremutató, nem-konvencionális, izgalmas megoldást fedezett fel ezekben az elbeszélésekben. Angyalosi szerint viszont (aki *A narrátor nézőpont-változatai Kosztolányi novellisztikájában* címmel adott elő) ezek az elbeszélő művek a XIX. századi elbeszélő konvenciókhoz köthetők, elsődleges jellemzőjük a hagyományosság. Végül Bodnár György zárszónak is beillő előadása (*Regény és lélektani regény*) hangzott el; Bodnár felvetette azt a kérdést, hogy vajon van-e létjogosultsága Kosztolányi regényeivel kapcsolatban a lélektani–nem lélektani megkülönböztetésnek, s megállapította, hogy a lélektani regény terminus aligha alkalmas ezeknek a műveknek a leírására.

Az ülészakon minden előadást élénk vita követte.

K. C. Gy.